

חוקת ב *

טמא, דאקעגן ביי דער הוספה-חידוש „בן השונמית“ וויבאלד דא רעדט מען דאך לכאורה נאכדעם ווי ער איז געווארן א חז, האט דער לימוד בזה געדארפט זיין: „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית מטמא“, אז דער נוגע אין „בנה של שונמית“ איז ניט טמא, וויבאלד ער איז ניט קיין מת נאר א חי.⁷

אויף דעם וואס עס שטייט אין ילקוט „ואין מת עצמו טמא“ זאגט דער מג“א:⁸ „ונ”מ כשיחיו המתים אין צריכין הזאה”.⁹ לפי”ז (אז אויך אינעם ערשטן פאל פון „ואין מת עצמו טמא“ איז דער לימוד נוגע (בעיקר) ווען „יחיו המתים”¹⁰) קען מען לערנען אז אין ביידע פאלן, „אין מת עצמו טמא“ ו„אין בנה של שונמית טמא“, רעדט זיך דער זעלבער ענין: מת עצמו איז ניט טמא, דעריבער דארף ער ניט קיין הזאה נאכ-דעם ווי ער ווערט א חי, און אזוי איז אויך „אין בנה של שונמית טמא .. וכשחי” הי’ טהור לקודש”.

לפי”ז ווערט אבער שווער: וואס איז דער ילקוט מחדש מיט דעם וואס ער איז מוסיף „אין בנה של שונמית טמא“ נאך דעם לימוד אז „אין מת עצמו טמא”.

ב. וועט מען דאס פארשטיין ע”פ דעם ביאור בגמרא סוף מס’ נדה. די גמרא¹¹ בריינגט דארט די ברייתא

א. וועגן די דינים פון טומאת מת בפרשתנו זאגט דער ילקוט¹ אויפן פסוק² „הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים” — „נוגע במת טמא ואין³ מת עצמו טמא, נוגע במת טמא ואין⁴ בנה של שונמית טמא, אמרו בנה של שונמית כשמת כל שהי’ עמו בבית טמא (הי’⁵) טומאת שבעה וכשחי” הי’ טהור לקודש חזרו ונגעו בו וטמאוהו⁶ הם, הרי זה אומר מטמאך לא טמאני ואתה טימאתני”⁶.

דאס וואס דער ילקוט פארבינדט דא בכללות דעם ענין פון „ואין בנה של שונמית טמא“ מיטן פריערדיקן פרט „ואין מת עצמו טמא“, קען מען מפרש זיין בפשטות: היות דער מת עצמו איז ניט טמא, דערפאר איז אויך דער בן השונמית ניט געווען טמא נאכדעם ווי ער איז צוריק לעבעדיק געווארן (כאטש ער איז פריער געווען א מת און האט מטמא געווען).

עס פאדערט אבער ביאור דער המשך „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית טמא”: פון דעם דיוק הכתוב „הנוגע במת גו” יטמא“ לערנט מען אפ (ווי די ערשטע ילפותא אין ילקוט) אז נאר הנוגע איז טמא אבער „אין מת עצמו

(*) וסיום מס’ נדה.

(1) רמז תשסא. והוא מספרי זוטא עה”פ.

(2) יט, יא.

(3) בספרי זוטא „אין” (בלא ואין). ובמדרש הגדול „אין עצמו של מת טמא”.

(4) כ”ה בספרי זוטא.

(5) בספרי: טמאוהו (בלא ואין).

(6) פ”י אותן הנוגעים בבני אדם שנטמאו בו אומרים מטמאך היינו בן שונמית לא טמאני וכו” — זית רענן ליליש שם.

(7) וראה המשך הדרשות בספרי זוטא ויליש שם.

(8) זית רענן שם.

(9) וממשיך „נדה דף ע’ ע”ש בתוספות (וע”פ המבואר לקמן בפנים צ”ע כוונתו) וכו”.

(10) אבל כ’ עוד נפק”מ „וגם המכניס מת למקדש פטור כו” ואכ”מ.

(11) סט, ב.

מען קען אויך פון דעם אַרױסנעמען סברות און תוספת הכנה אין דער סוגיא אין וועלכע ס'איז פאָרגעקומען די שקו"ט¹⁴.

דערמיט ווערט פאַרשטאַנדיק, וואָס אויך אין פאַל ווען מען לערנט דעם חלק פון תושבע"פּ וואָס אַנטהאַלט די שאלות און טענות פון די צדוקים וכיו"ב, איז מען אויך אויף דעם מחויב בברכת התורה¹⁵.

און כאַטש די ברייתא רופט דאָס אַן „דברי בורות“ (וכיו"ב)¹⁶, איז דאָס מצד אַ פרט בהם אָדער די ניטצוגעפאַסט-קייט לגדוד'ד וכו'; און אויך — זיי זיינען „דברי בורות“ לגבי תורה שלימה שלנו, לגבי תשובות ר"י בן חנניא. און ווי דאָס איז מוכח בענינינו גופא: (א) די דריטע שאלה פון אנשי אלכסנדריא איז דאָך אויך נאָך דער תשובת ריב"ח — בתקפה; (ב) מען געפינט אַ שקו"ט וחילוקי דעות בראשונים ואחרונים אין די שאלות פון די אנשי אלכסנדריא, ניט נאָר אין תשובת ריב"ח¹⁷, (ג) ס'איז נויטיק אַ לימוד מיוחד פון פסוק צו שולל זיין דעם ענין הטומאה ביי בן שונמית און מתים לעת"כ' — און נאָך אַנדערע הוכחות.

„שאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע בן חנניא" וז"ל: „ג' דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא. בן שונמית מהו שיטמא אמר להן מת מטמא ואין חי מטמא. מתים לעתיד לבוא צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין אמר להן לכשיחי נחכם להן. איכא דאמרי לכשיבוא משה רבינו עמהם“.

ובהקדים: מ'האט שוין פיל מאָל גערעדט, אַז אַלע קושיות ושאלות וואָס זיינען דאָ אין גמרא, אויך די וויכוחים ושקו"ט וואָס די חכמי ישראל האָבן געהאַט מיט אַנדערע — מיט צדוקים בייתוסים וכו' אָדער (בנדו"ד) מיט אנשי אלכסנדריא — האָבן זייערע סברות אַ מקום בשכל, אויך אין שכל דתורה; און אפילו די טענות ומענות וואָס די גמרא זאָגט אַז זיי זיינען דברי הבל ושטות¹² וכיו"ב, איז ניט דער פשט אַז זיי האָבן ניט קיין אחיזה אין שכל הפשוט (און אַוודאי ניט אין שכל שבתורה) — וואָרום די חכמי ישראל האָבן ניט געהאַט צו טאָן מיט טפשים ובורים און עאכוכ' אַז מען וואָלט זייערע רייד ניט אַריינגעשטעלט אין גמרא. ובמשכ"כ וק"ו אַז אפילו אַן אמת'ע זאָך, אויב זי איז זעלבסטפאַרשטענדליך — פרעגט מען: מאי קמ"ל, פשיטא היא וכיו"ב.

פון דעם גופא וואָס חכמי ישראל ווי ריב"ז, ריב"ח וכו', האָבן מיט זיי געפירט וויכוחים און שקו"ט און מען האָט דאָס אַריינגעשטעלט אין גמרא אַלס אַ חלק פון תושבע"פּ, איז מוכח אַז ניט בלויז האָט דאָס אַ מקום בשכל, נאָר דאָס האָט אויך אַן אַרט אין שכל התורה¹³, און

(14) ועדמשכ' הרגזובי (מכתבי תורה מכתב צט. ועוד): כל מה דכתיב בתורה הוא דין לא חי' סיפור.

(15) ראה לקולויצ' אגרות (ע' רסו) עד היכן הדברים מגיעים.

(16) ראה לקולויצ' שם „שכל מה שנאמר בתושב"כ ובתושבע"פ הן בהלכה והן באגדה כ' וכן ההלכה שעל"י אמרו אח"כ שבדוּתא היא .. כולם ממש אמר ה' ובאותו הלשון ממש שנאמר כ'“.

(17) ראה תודיה' מתים נדה שם: „ואית' אמאי לא בעי כ' וי"ל כו"י. תוס' הרא"ש שם. ובכמה מקומות בספרי אחרונים. חלק מהן צוינו בהערות דלקמן.

(12) פרש"י שם ד"ה דברי בורות.

(13) ובפרט שהגמ' כוללם ביהוד עם „הג' דברי חכמה (הלכה) ג' דברי אגדה כו"י וראה חדא"ג שם.

(ג) אין דער תשובה אויף דער דריטער שאלה, „לכשיחיו נחכם להן, איכא דאמרי לכשיבא משה רבינו עמהם“: אויב ער האט נישט געוואוסט דעם ענטפער — פארוואס האט ער נישט געענטפערט „איני יודע“ וכיו"ב (כמדתו של חכם — „על מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומודה על האמת וכיו"ב).²¹

(ד) וואס איז דער דיוק הלשון „לכשיבא משה רבינו“ — און נישט ווי דער לשון בכגון דא: כשיבא אליי וכיו"ב.²²

(ה) „לכשיבא משה רבינו עמהם“ — און פירט נישט אויס, אז ער וועט פאר-ענטפערן (וכיו"ב), ע"ד ווי אין ערשטן לשון: „נחכם להן“.

(ו) וואס איז דער דיוק הלשון „לכשיבא משה רבינו עמהם“?²³

(ז) שינוי הסגנון: אין די ערשטע צוויי שאלות, „מהו שתטמא .. שיטמא“, און אין דער דריטער שאלה, צריכין הזאה .. או אין צריכים און נישט, „מהו שיצרכו הזאה“ וכיו"ב?

ד. דער ביאור בכ"ז: טומאת מת איז פאָרבונדן מיט צוויי ענינים: (א) דער

שכונת הרמבים גם לכן השונמית). וראה שו"ת הריב"ש סמ"ה. אבל באברבנאל למורה שם מפרש שלדעת הרמבים שניהם מתו ממש [ולעירי ממש] שם, ומה שאמרו חז"ל שהביא בן כספי שאלו לר' יהושע בן הצרפתי מהו שיטמא וכן לר"א בן השונמית וכי' והשיב כל אחד מהם מת מטמא חי אינו מטמא". וכן תפס בפשטות בתרומת הדשן פסקים סק"ב. ועוד.

(21) אבות פ"ה מ"ז.

(22) ראה אגה"ק סכ"ז (קמג, ב): ומפורסם הפכו בכל הש"ס ומדרשים כי' ואליהו בא לפשוט כל הספיקות כי'.

(23) ראה תרד"ה אחד (פסחים קיד, ב) דכשיבנה המקדש משה ואהרן יתא עמנו. ולהעיר מיומא (ה, ב): לכשיבאו אהרן ובניו ומשה עמהם.

ג. מהדיוקים וואס זיינען דא אין דער ברייתא הנ"ל (בנוגע די „ג' דברי בורות“):

(א) פארוואס פרעגן די אנשי אלכ-סנדריא (די שאלה ב'), „בן שונמית (שהחי' אלישע) מהו שיטמא (לאחר שהחיהו)“¹⁸, נאכדעם ווי ר"י בן חנניא האט זיי שוין פריער געענטפערט אז דוקא „מת מטמא (ואין נציב מלח מטמא)“, וואס דערפון קען מען שוין אליין פארשטיין אויך ביי בן שונמית, וואס איז נישט קיין מת, אז ער איז נישט מטמא.

(ב) קושיית המפרשים: פארוואס איז זייער שאלה געווען וועגן „בן שונמית“ און נישט וועגן „בן הצרפתי“, וואס איז פון טויט לעבעדיג געווארן דורך אלי' הנביא¹⁹ — פריער ווי בן שונמית דורך אלישע²⁰.

(18) פרשי שם.

(19) מ"א יז, יז ואילך.

(20) בשו"ת הרדב"ז ח"ה (ב' אלפים רג) כתב, שמה ששאלו בבן השונמית דוקא מוכח דס"ל דבן הצרפתי לא מת. וכן הביא הרד"ק במ"א שם פסוק יז (בשם י"ש מי שאומרי) ובפסוק כ' (וינתן תרגם כ'). ובמ"ב (ד, לא) כתב בבן השונמית, והסברא אשר אמרנו בילד שהחי' אלי' הוא הסברא עצמה כיו"ב (עיי"ש שמביא מגמרא דילן, ומצאנו לו סמך בדברי רז"ל כיו"ב). ולכמה מפרשי המורה כן ס"ל להרמב"ם במ"נ ח"א פמ"ב (ראה שם טוב. אפודי) (ושם כתב

י) בפשטות כוונתו. והסברא אשר אמרנו כיו"ב שגם בן השונמית לא מת ממש והסמך בדברי רז"ל ששאלו בן השונמית מהו שיטמא והיתה התשובה מת מטמא ואינו מטמא ח"י כוונתו שמכיון שהי' חי (מעולם לא מת) לכן אינו מטמא גם אז (וכ"פ ברש"י נדה שם). אבל מזה שכתב בבן הצרפתי במ"א שם, יז, והתכוון כי מת מיתה גמורה. אולי גם בבן השונמית כוונתו שמת מיתה גמורה. והסמך בדברי חז"ל היינו שאם לא מת ממש לא הי' מקום מעיקרא לשאלה מהו שיטמא.

נס²⁹ — און אין ניסים זיינען פאראן צוויי סוגים³⁰:

(א) אז דער נס איז מחליף דעם טבע (מציאות) פון דער זאך אויף א צווייטע — ווי אינעם פאל פון „ידו (של משה) מצורעת כשלג“³¹, וואס נאָכן נס איז די צרעת אויף דער האַנט געווען באופן טבעי, און עס האָט געמוזט קומען א צווייטער נס צו מבטל זיין די צרעת, אז ס׳זאל זיין „שבה כבשרו“³².

(ב) אז דאָס וואָס איז נתחדש געוואָרן דורכן נס איז ניט דורך חילוף טבעו נאָר בהוספה אויפ'ן טבע בכל רגע, ע"ד ווי ס'איז געווען באַ קרי"ס³³, ועד"ז אויך ביי מכת „דם“ וואָס די וואַסערן „נהפכו לדם“, איז אפילו נאָכן נס זיינען זיי פאַרבליבן אַ מציאות פון מים, און דער נס האָט אויפגעטאָן בכל רגע — הפיכת

סילוק החיות, סילוק הנשמה מן הגוף. (ב) דער גוף זאל זיין אַ גוף מת. און אין יעדערן איינען פון די ענינים זיינען דאָ כמה פרטים ודינים:

ובכללות: בענין הא' — סילוק החיות מיינט, אז עס ווערט נסתלק כללות החיות²⁴, און נאָר דעמאָלט איז דאָ טומאת מת. משא"כ „האבר“²⁵ והבשר המדולדלים באדם ואע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות טהורים²⁶.

גוף מת איז דוקא ווען מיט זיין צורה און געשטאַלט איז ער עכ"פּ ענליך צו אַ גוף חי, „אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו טהור“²⁷ — און עס זיינען דאָ כמה פרטים ודינים בהנ"ל.

און אין דעם איז באַשטאַנען דער חילוק פון די ג' שאלות:

ה. בפשטות וואָלט מען געקענט זאָגן, אז די ערשטע שאלה „אשתו של לוט מהו שתטמא“ באַשטייט אין דעם²⁸: אשתו של לוט איז געוואָרן אַ „נציב מלח“ ניט עפ"י דרך הטבע, נאָר דורך אַ

29) וכן מוכח מזה שכולל אשתו של לוט עם שאר הנסים (ברכות נד, א) „על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום“. ומ"ש שם (ע"ב) „בשלמא כולהו ניסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא“ — אין הכוונה דלא הוי נס אלא שאין בזה נס דהצלה. וראה יל"ש בשלח (רמז רנו בסופו). יל"ש אסתר רמז תתרנו בסופו: ותבט אשתו מאחריו ועד עכשיו היא עומדת נציב מלח למה זכר עשה לנפלאותיו שיהיו הדורות מתניין שבחו של הקב"ה (וראה ב"י או"ח סרי"ח קרוב לסופו).

30) ראה לקו"ש ח"ה ע' 176 ובהערות שם. ח"ו ע' 89.

31) שמות ד, ו.

32) שם, ז. ראה צפע"נ עה"ת שמות שם. וכדמוכח ממרז"ל (שבת צו, א. פרש"י עה"ת שם. ובכ"מ) מכאן שמדה טובה ממחרת לבוא ממדת פורעניות.

33) שה"י עיי"ש. ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הילול"ה (בשלח יד, כא) „ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם“ (שער היחוד והאמונה פ"ב). וראה בארוכה לקרי"ש ח"ו שם.

24) ואבר מן החי דמטמא (אהלות רפ"ב) — הרי באבר זה שפרש מן החי — בטל לא רק חיות הפרטי אלא גם כללות החיות. ופשוט. וראה נזיר נג, ב דלמדוהו מבחלל חרב. ותוד"ה כוית חולין קטב, ב. ולהעיר מצפצ"ג השלמה טו, רע"ג. אם המיתה הוה בכל אבר בפרט או בכלל כו". מהד"ע, ב (ושם): המיתה צריכה שתהי' בכל הפרטים עיי"ש). רפ"ה מהל' מאכלות אסורות. ואכ"מ.

25) חולין שם במשנה. רמב"ם הל' טומאת מת פ"ב ה"ו.

26) ובפרש"י שם ד"ה המדולדלין „דכי ימות כתיב“ (וראה שט"מ שם אות ד). וראה תוי"ט שם.

27) רמב"ם שם פ"ג ה"ט. ובכ"מ שם: ופסק כר"ל כו' (נדה כו, סע"ב). וראה ירושלמי שם פ"ג ה"ג (הובא בתוד"ה מת שם).

28) ראה חזקוני כאן עדי"ל. אלא שלדעתו טעו בזה.

(און ווי מען קען (לכאורה) אפֿלערנען פון דעם וואָס אבר המדולדל איז טהור כנ"ל וויבאלד אַז באַ אים איז נישט געווען סילוק החיות, כאַטש אַז ער איז אַזוי ווי אַן אבר מת³⁸, אַדער סילוק הנשמה איז נאָר אַ סיבה אויף דער חלות פון טומאת מת אויפן גוף; די טומאה קומט מצד הגוף; ד.ה. טומאת מת ווערט מצד דעם (און איז חל אויף אַ) גוף וואָס פון אים איז נסתלק געוואָרן די נשמה. און ע"ד ווי מען געפינט דוגמת שאלה וחקירה זו (אינעם צד החיוב) אין כמה מצות ודיני התורה:

ביי מצות מילה³⁹: צי דער עיקר המצוה איז פעולת המילה⁴⁰, אַדער דער מכוון עיקרי איז די תוצאה וואָס קומט פון פעולת המילה — דאָס וואָס ער איז נישט קיין ערל (און ווי ס'איז באַוואוסט די אריכות השקו"ט והנפק"מ שבוה).

ועד"ז ביי מצות כיסוי הדם⁴¹: צי עיקר המצוה באַשטייט אין פעולת הכיסוי און ס'איז נישט נוגע וואָס עס טוט זיך שפעטער, אַדער די מצוה איז די תוצאה ותכלית הכיסוי — אַז דער דם זאל זיין פאַרדעקט. און אויך אין דעם זיינען דאָ כמה נפק"מ להלכה⁴².

מהל' טומאת מת. טושיע יו"ד סי' שע. ולהעיר מאוה"ח ריש פרשתנו. ילקוט ראובני פרשתנו ד"ה במדרש רות.

(38) אבל אינו מוכרח כי י"ל דכל זמן שהוא מחובר לגוף עדיין אי"ז אבר מת (לגמרי).

(39) ראה צפ"נ הל' מילה בתחילתו. צפ"נ כלאים ע' 28. ובכ"מ. לקריש ח"ג ע' 759 ואילך. ועוד.

(40) ועד שפועל שלא נק' ערל אח"כ, דמשור מותר לאכול בתרומה אפי' שנראה ערל וערל אסור לאכול בתרומה (יבמות עב, א. רמב"ם הל' תרומות פ"ז ה"י).

(41) ראה צפ"נ הל' שחיטה פ"ד ה"א. מהד"ת (ב, ב. לה, רע"ג [ושם השמטה לדף לג, ד לענין מצות מילה]. מט, א. נה, סע"ד).

(42) עי' צפ"נ שם מחולין פו, א גבי דם כיסוי

המים לדם³⁴ — און דעריבער, ווען דער נס איז נפסק געוואָרן, איז ממילא נתבטל געוואָרן די הפיכת המים לדם³⁵.

און דאָס איז געווען דער תוכן פון זייער שאלה: „אשתו של לוט מהו שתטמא“: דאָס וואָס איר גוף איז געוואָרן אַ נציב מלח און האָט אַנגע-וואָרן צורה ותבנית פון אַ גוף, איז עס געוואָרן דורך אַ נס אינעם אופן הא' — דעמאָלט דאָרף עס נישט מטמא זיין, היות אַז דאָס איז כלל נישט קיין תבנית פון אַ גוף; אַדער דער נס איז געווען כאַופן הב', וואָס דאָס מיינט אַז אויך לאחר דעם וואָס זי איז געוואָרן אַ נציב מלח איז זי געבליבן אַ מציאות פון בשר וכו' — אַ גוף מת — דעמאָלט דאָרף אויף איר חל זיין טומאת מת³⁶.

ו. דאָס איז אַבער נישט מספיק. וואָרום לפי"ז איז זייער שאלה נישט אין דעם ענין פון טומאת מת, נאָר אין דעם אופן הנס וואָס האָט איר געמאַכט אַ נציב מלח, און עפ"ז איז יעדער שאלה אין אַן אַנדער ענין, וואָס דאָס איז נישט מסתבר.

ו"ל אַז דער תוכן פון זייער שאלה „אשתו של לוט מהו שתטמא“ איז אויך בנוגע דעם גדר פון טומאת מת וואָס ווערט מצד סילוק הנשמה: צי טומאת מת שאַפט זיך פון עצם סילוק הנשמה³⁷,

(34) כדמוכח גם מזה שגיגית מלאה מים. ישראל שותה מים והמצרי דם וכשהי' לוקח מישאל בדמים הי' שותה מים" (שמו"ר פ"ט, י). ולהעיר מגבורת ה' למריל הקדמה שני'.

(35) ולא מצינו שהיו צריכים להריק האגמים כו' לאחר המכה.

(36) להעיר מתרגום ירושלמי (וירא יט, כו): עד זמן דחיתו תחי' דייחון מתאי.

(37) להעיר מלשון הספרי (פרשתנו יט, יג). אשר ימות מגיד הכתוב שאין מטמא עד שעה שימות. משאיכ כשהוא מפרפר. וראה לשון הרמב"ם ספ"א

ניט קיין הסברה והכרעה אין די טעמי השאלה הנ"ל, איז מוכח אז עס איז קיין נפק"מ ניט צי דער נס איז געווען באופן אז עס איז אינגאנצן נשתנה געווארן צורת הגוף, אדער ער איז בעצם געבליבן א גוף ובשר אדם; און ס'איז אויך קיין חילוק ניט צי סילוק הנשמה איז נאָר א סיבה פון דער טומאה אדער דער סילוק איז פועל די טומאה — בין כך ובין כך איז „אשתו של לוט" ניט מטמא, ווייל „מת מטמא ואין נציב מלח מטמא":

מיט'ן ווארט „מת" מיינט ער ניט צו באווארענען אז דער גוף זאל זיין א מת — וואָרום מאי קמ"ל? — נאָר צו מדגיש זיין אז נאָר אויף אים לייגט זיך די הגדרה פון מיתה, א גוף וואָס איז בגדר מיתה קען אויף אים חל זיין טומאת מת; משא"כ „נציב מלח", וויבאלד אז ס'איז ניט קיין מציאות וואָס איז בגדר פון מת, איז ביי אים ניט שייך קיין טומאת מת [אפילו אנגעמענדיק אז די טומאה קומט מצד סילוק הנשמה און ניט מצד גוף המת].

עפ"ז איז מוכן וואָס די גמרא רופט אָן די שאלות „דברי בורות" י, הגם אָז די סברות האָבן אָן אַרט אין שכל שכתורה, ווייל צו דער תשובה בנוגע דעם דין איז ניט נוגע די הכרעה אין די טעמי השאלה, ובכל אופן איז די מסקנה והתשובה די זעלבע.

ח. „בן שונמית מהו שיטמא" — דאָ איז די שאלה נאָר מצד דעם ענין פון סילוק הנשמה: מצד הגוף איז דאָך דאָ שייך טומאה, ווייל ס'איז ניט „נתבלבלה

און בדוגמא לזה איז אויך דער תוכן פון זייער שאלה „אשתו של לוט מהו שחטמא"⁴³.

אויב דער גדר פון טומאת מת איז מצד דעם וואָס דאָס איז א גוף מת, און דער סילוק הנשמה איז נאָר א גורם וסיבה וואָס בריינגט אים צו זיין א גוף מת, דעמאלט איז פאַרשטאַנדיק בפשטות אז „אשתו של לוט" איז ניט מטמא, וויבאלד ס'איז ניט געבליבן קיין חומר וציוור פון א גוף מת; אויב אָבער די חלות הטומאה איז מצד סילוק הנשמה קען מען דאָן זאָגן אז אשתו של לוט דאַרף מטמא זיין, היות אָז אויך ביי איר איז געווען סילוק הנשמה.⁴⁴

ז. „אמר להם מת מטמא ואין נציב מלח מטמא". פון דעם וואָס ער זאָגט

ממעטינו כסוה ונתגלה פטור מלכסות. ובכריתות (ד', סע"ב) צריך קרא רבות דם כיסוי לכרת. עיי"ש (במהד"ת) מה שכתב שונאמר שם דם כללי ולא דם פרטי כו'. אבל י"ל דמזה שצריך קרא יתירה מוכח (לא רק שנתקיים מצותו בפעולת הכיסוי אלא גם) שעיי עצם פעולת הכיסוי נתבטל ממנו תורת דם בכלל ולכן צריך קרא מיוחד שדם כיסוי בכרת. וראה צפ"ע ה' שחיטה שם.

(43) ראה צפ"ע (מהד"ת שבעה עשרה 24. ובכ"מ. הובאו במפענצ"פ פ"ז ס"ד) „אם המיתה גורמת הטומאה או מה שאין בה במה לטהר וכו'". אי המיתה עושה הטומאה או חיים עושים הטהרה". אבל צ"ע אם יש לפרש עפ"י השאלה באשתו של לוט. ואכ"מ.

(44) לכאורה זהו רק לאופן ה' בנסים (דלעיל סעיף ה'), ולא לאופן הא' שם שנעשה טבע אחר, דלפיו לכאורה אינו שייך בזה טומאה. אבל י"ל גם לאופן הא', זכיון שבחומר זה ה' פעולת סילוק הנשמה (ראה זח"א קת ב. ראב"ע וירא יט. כו. ולהעיר מתרומת הדשן שם) נשאר בזה גדר טומאה. משא"כ בהנ"ל דנשרף ונתבלבל צורתו שפקעה הטומאה שהרי איז הגוף שה' בעת סילוק הנשמה. וראה תודיה מישאל (סוכה כה, רע"ב). אבל ראה שו"ת צפ"ע (ירושלים תשכ"ה) ס' נה. ולהעיר מאיסור שנשתנה שפקע איסורו (רא"ש ברכות פ"ז סליה) — ראה מי נדה לנדה כאן. ועוד.

(45) בחזא"ג כאן. בחכמת היצירה וטבעית וקראום דברי בורות לפי שהם נטו לטעות בהם כדעת הפילוסופים.

ביי בנה של שונמית אָבער, וויבאלד
אז זיין נשמה האָט זיך צו אים ניט
אומגעקערט, און זי איז געבליבן
בהסתלקות פון גוף — ווערט דאָ די
שאלה „מהו שיטמא“⁵¹: צי דער גדר פון
סילוק הנשמה איז חל אױף אַ גוף מיט אַ
נייעם חיות⁵², אָדער ער ווערט דורך
דעם בטל⁵³.

„אמר להם מת מטמא ואין חי מטמא“
— כאָטש אז זיין נשמה האָט זיך צו אים
ניט אומגעקערט: די אַלע גדרים
והסברות אין טומאת מת — סילוק
הנשמה, גוף מת כו' — זיינען שייך נאָר
בשעת דער גוף איז „מת“ בפועל; אויב
אָבער ער איז חי, כאָטש אז פריער איז
ער געווען אַ מת, איז ער ניט מטמא,
ווייל חיות איז מבטל און מטהר⁵⁴ פון
טומאת מת.

און מהאי טעמא איז אױך די צווייטע
שאלה אַן ענין פון „דברי בורות“: די
צדדי הספק האָבן דאָ קיין אָרט ניט,
ווייל ס'איז ניט תלוי אין דעם צי דער
סילוק הנשמה ווערט נמשך אָדער בטל

צורתו און ער איז אױך בגדר מיתה (ווי
ער האָט זיי פריער געענטפערט); די
שאלה איז אָבער, מצד סילוק החיות —
צי די טומאה מצד דעם פריערדיקן
סילוק איז בטל געוואָרן, וויבאלד אַז ער
האָט שוין צוריק דעם חיות און ער
לעבט; אָדער די טומאה איז פאַרבליבן
אױך שפעטער טראָץ דעם וואָס ער איז
ווידער אַ חי.

וביאר הדבר: אינעם אופן ווי אזוי
אלישע האָט מחי געווען דעם בן
השונמית, זאָגט דער פסוק⁵⁵: „ויעל
וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו
על עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויחם
בשר הילד .. ויזורר הנער עד שבע
פעמים ויפקח הנער את עיניו“, וואָס פון
דעם איז מוכח אז ניט זיין אייגענע חיות
האָט זיך אומגעקערט צום „ילד“, נאָר
אלישע האָט אים אריינגעגעבן אַ נייעם
חיות⁵⁶ — פונעם חיות פון אלישע⁵⁷.

און דערמיט איז פאַרשטאַנדיק פאַר-
וואָס זיי האָבן ניט געפרעגט וועגן בן
הצרפית וואָס אלי' הנביא האָט מחי
געווען — וואָרום דאָרטן האָט דאָך אלי'
געבעטן⁵⁸: „תשוב נא נפש הילד הזה על
קרבו וישמע ה' בקול אלי' ותשב נפש
הילד על קרבו ויחי“: און וויבאלד עס
האָט זיך אומגעקערט „נפש הילד“ איז
דערמיט בטל געוואָרן דער פריער-
דיקער סילוק הנשמה ובמילא איז מובן
אַז ער איז ניט מטמא⁵⁹.

(51) להעיר מזה"ר ריו, א (בנוגע לפנחס). ואכ"מ.

(52) ראה לשון רש"י נדה שם „מי חשוב כמת“.

(53) ואיז תלוי בשאלה הא' (ס"ז) אם סילוק הנשמה פועל הטומאה או זה שהוא גוף מת, כי גם לאופן הא' י"ל שביטול הפעולה שעי' סילוק הנשמה הוא לא רק ע"י החזרת נשמתו בפועל, ולאידך גם אם נאמר דגוף מת הוא המטמא, י"ל דגם לאחר שהחי „חשוב כמת“, ע"ד משנית לעיל בכיסוי דם דלאחר שנתכסה חל עליו הגדר דם כיסוי ולא בטלה ממנו אף לאחר שנתגלה (ראה צפעי' דלעיל הערה 41). ויתירה מזו י"ל (כנ"ל הערה 42) דבטלה ממנו תורת דם. וייתמק עפ"י צד הב' בצפעי' (הנ"ל הערה 43) דעיקר הטומאה הוא מחמת זה שאינו חי. וראה אוה"ח ריש פרשתנו.

(54) להעיר מתוד"ה פרה הא' (ב"ק עז, א) — בסופו. ד"ה הואיל (חולין פא, סע"ב) — בסופו: חיותן מטהרתן. וראה צפעי' תרומות ע' 72. ועוד (נעתק במפנצי' שם ס"ג).

(46) מ"ב ד, ל"ד-ל"ה.

(47) ראה זח"ב מד, סע"ב.

(48) ראה רל"ב ומוצי' מ"ב שם, לד: כאלו רצה שישפע חיות לנער מאברי אלישע כו'. אבל הם פירשו עדי' גם כן הצרפית.

(49) מ"א יז, כ"א-כ"ב.

(50) ע"ד אתי דבור ומבטל דבור מעשה מבטל מעשה אף שהוא לאחר כדי דבור ולאחר עשיית המעשה (ראה קידושין נט, א ואילך). ואכ"מ.

— דא איז נאָר גוגע מצב הגוף בהווה, דער כלל אַז „אין חי מטמא“ — וויבאַלד ער איז בפועל אַ חי איז ניט שייך ער זאל זיין טמא ומטמא בטומאת מת.

ט. אויף דעם קען מען אָבער פרעגן: זייענדיק אַ מת איז דאָך דער זעלבער גוף געווען טמא — און נאָך אַלס אבי אבות הטומאה — טאָ ווי אַזוי ווערט איצט פאַרשוואונדן די טומאה פון דעם גוף, ובל' הש"ס⁵⁵, טומאה שבהן להיכן הלכה?

נאָר דאָס ווערט פאַרשטאַנדיק ע"פ המבואר אין ילקוט שם לעיל: „גוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא“, וואָס דערפאַר איז אויך בנה של שונמית טהור — ולא מצינו פלוגתא בזה (דריב"ח (וסברת אנשי אלכסנדריא)). און ס'איז ניטאָ קיין תמי' אין דעם, ווייל טומאה פון אַ מת איז אַ גזירת הכתוב. ווי ער זאָגט אין פסיקתא⁵⁶, „לא המת מטמא ולא המים מטהרים אלא גזירתו של מלך מלכי המלכים הוא“.

ועפ"ז איז מובן וואָס די שאלה ביי בן השונמית איז געווען „מהו שיטמא“ (אַ צווייטן), און ניט צי ער אַליין איז טמא, און אַזוי איז אויך דער לשון אין דער תשובה פון ריב"ח „מת מטמא ואין חי מטמא“, היות אַז די שקו"ט איז געווען צי עס לייגט זיך אויף בן השונמית דער דין פון טומאת מת צו מטמא זיין אַ צווייטן מצד גזירת הכתוב.

יוד. „מתים לעת"ל צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין: דאָ איז ניט געווען די שאלה צי זיי זיינען מטמא אַ צווייטן בטומאת מת, היות ער האָט זיי שוין געענטפערט „מת מטמא ואין חי

(55) פסחים לג, ב.

(56) דריב"ח פיסקא ד' (פרה). פסיקתא רבתי פ"ד, יד. וראה רמב"ם סוף הל' מקואות.

מטמא; נאָכמער אפילו לויט די סברה אין זייער צווייטער שאלה (מצד אַ נשמה חדשה ביים בן השונמית) זיינען די מתים לעת"ל ניט טמא, וואָרום דער אויב-ערשטער קערט דאָך אום די זעלבע נשמה צום גוף (ווי די גמרא זאָגט⁵⁷ „מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד וכו'“), ובמילא איז בטל סילוק הנשמה הקודמת. די שאלה דאָ איז נאָר געווען (ווי מפרשים זאָגן⁵⁸) צי זיי אַליין זיינען טמא מצד טומאת מגע — אין זייער אייגענעם גוף, דהיינו די נגיעה פון גוף החי אין גוף המת בשעת התחי'. און די שאלה איז צי „צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין: צי טומאת מגע מת איז נאָר ווען אַ צוויי-טער האָט אָנגעריירט אַ מת, משא"כ ווען נגע בעצמו: אָדער טומאת מגע איז שייך אויך דאָן ווען נגעו בעצמם?⁵⁹

(57) סנהדרין צא, ב. (וראה שם סעי'א, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדיו). פדריא פל"ד (קרב לסופו). זח"א קכו, א (מהע"ע). קל, סעי'ב ובכ"מ.

(58) אהבת ציון דרוש ח' (מהנוביץ). שרית חת"ס ירד ס' שלו. רד"ל נדה שם. וראה חזק"א שם באופן אחר.

(59) באהבת ציון שם „ואף אם תמצא לומר שזה מיחשב כנגיעת בית הסתרים“ (וראה גם חת"ס שם שמציין לחולין עב, סעי'ב. בתוס' כו והיינו הך דביה"ס). וי"ל: א) דכאן חשיב כשלש על שלש הבאות מבגד גדול דחולין שם ע"ש.

ב) תלוי מתי נק' הנגיעה אם בשעת התחי' או לפניו.

ג) אפילו את"ל דהוי בשעת התחי' דכל הגוף בפועל, י"ל שתלוי אם האדם נחשב כגוף אחד או שהוא מורכב מחלקים (האריך בזה בצפעי' (מהדו"ט) לח, א. נ, סעי'ג ואילך. שרית דוונסק ח"א ס' קי, קיא. ובכ"מ (נעתקו (בחלקם) במפעניצ ספ"ב). ושם דהוי פלוגתא דב"ש ובי"ה באהלות פ"א מ"ג (ראה משנה אחרונה שם), ולבי"ה דהוי כמורכב מחלקים הוי כמו בגדים הרבה מקופלים זה ע"ג זה (דמשנה שם. ולהעיר ממהדו"ט שם סעי'ד). וכוה גם ר"י מודה דטמא מגע מדרם (מנחות כד, ב), וראה בשרית

וואס וועט מחייב זיין זיי הזהא אדער ניט.

יא. בפרטיות יותר, וועט דער ענין ווערן מבואר לויט דער משנה אין כלים⁶¹: „מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס (וויבאלד אז די צווייטע „ארוכה“ איז דאך דא) נשברה שני ותקנה טהורה מן המדרס (דפנים חדשות באו לכאן) אבל טמאה מגע מדרס (וויילע די ערשטע נייע „ארוכה“ האט אנגערייט די מטה ווען זי איז געווען טמאה מדרס), לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה שני טהורה (אפילו פון מגע מדרס)“⁶².

ד.ה. אויב דער תיקון הכלי איז געווען בשעת דער אנדער חלק פון כלי איז קיים, איז דא טומאת מגע; אבער אויב דער תיקון קומט נאכדעם ווי די גאנצע כלי איז צעבראכן געווארן, איז ניטא קיין טומאת מגע.

אין סנהדרין⁶³ זאגט די גמרא: א"ל קיסר לר"ג אמריתו דשכבי חיי הא הוו עפרא ועפרא מי קא חיי, אמרה לי ברת' שבקי' ואנא מהדרנא לי, שני יוצרים יש בעירנו אחד יוצר מן המים ואחד יוצר מן הטיט איזה מהן משובה, א"ל זה שיוצר מן המים א"ל מן המים צר מן הטיט לא כש"כ. דבי ר' ישמעאל תנא ק"ו מכלי זכוכית, מה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם נשברו יש להן תקנה בשר ודם שברוחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה“.

ווי"ל אז די צוויי דוגמאות וביאורים דריקן אויס די צוויי אופנים אין דרך התח"י: אויב די תח"י איז בדרך „צר מן המים“.. הטיט“, איז כאטש אז דער דין

ווי"ל אז דער ספק איז תלוי בהסברא ווי אזוי וועט זיין דער אופן התח"י⁶⁴: (א) צי עס וועט עפעס בלייבן אין גוף פון זיין ערשטער מציאות, נאר צו דעם וועט צוקומען תוספת והתחדשות אין בנין הגוף — וואס באופן זה איז פאראן די נגיעה אין א (חלק פון א) גוף מת און דערפאר וועלן די מתים לעת"ל דארפן האבן „הזאה“; (ב) אדער תחיית המתים וועט זיין אין אן אופן פון התחדשות הגוף בכל הפרטים, עס וועט גארניט בלייבן פון גוף, ממציאותו הראשונה — און דעמאלט איז „אין צריכין הזאה“, ווייל ס'איז ניטא קיין נגיעה אין א מציאות פון א מת וואס איז מטמא.

און דעריבער האבן זיי געפרעגט בלשון „צריכין הזאה .. או אין צריכין“ (אן דער הקדמה פון „מהו“), צו מרמז זיין אז דאס איז ניט קיין ספק אין ד"ן פון מגע בעצמו, נאר די שאלה איז אין א מציאות: צי די תח"י וועט זיין באופן

צפוני שם סקי, וזה הי' מחלוקת חולין דף ע"ג, א. ופסחים פה, א כ"ו והיינו גמרא הנ"ל לענין מגע בין הסתרים (ולהעיר מתודיה חבורי חולין שם סע"א). וראה (בב"י וגי הנ"ל) גם ערוך לנר נדה כאן ד"ה צריכין.

(ד) ראה פיה"מ להרמב"ם ורע"ב כלים פכ"ז מ"ט י"ד דאין הלכה כר"י. וכ"כ ברמב"ם הלכות כלים פכ"ג ה"ז דהוי מגע מדרס גם בבגד אחד. וראה מל"מ שם.

(ה) אפילו לדעת הרמב"ם שם הי"ט (ועוד)דהלכה כר"י דהוי מגע בית הסתרים ואין טמא מגע הרי אין מוכרח ששאלתם (ותשובת ריב"ז) תהי' כפי ההלכה דוקא ויתכן שזה שאלתם ובוה השקרא דהרי סו"ס הרי זה דעת ת"ק ור"מ דמגע ביה"ס טמא. וראה לקמן הערה 86 ובהגסמל שם.

(60) פרטי ענין תח"י ואופנה (בהבא לקמן) ראה תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס' ח' ו"א. וש"נ.

(61) פייח מ"ז. ובר"ש ורע"ב שם.

(62) וראה שבת ק"ב, ב. ובתודיה אבל שם.

(63) צ. סע"ב ואילך.

(*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמא ואילך. ח"ב ע' טה ואילך. המרי.

זיין דעם גוף פונעם „לזו של שדרה“⁶⁶,
ובמילא איז ברור אז ביי זיי איז דא
טומאת מגע במת (כדלקמן) — נאָר
זייער ספק איז בשייכות דער תחי'
דלעתיד פון די מתי מדבר בפרט.

דער ביאור בזה: וועגן דור המדבר
איז דא א מחלוקת⁶⁷: ר"ע זאגט „אין
להם חלק לעוה"ב, און ר"א האלט, אז
יש להם חלק לעוה"ב. און פון דעם וואס
רבה האט זיי געזען שוכנין ונראים
כשתויי יין“⁶⁸ איז משמע ווי דעת ר"א.

והנה אין דעם אופן התחי' (בכלל)
געפינט מען צוויי דיעות: א) אז די תחי'
וועט זיין פון עצם לזו וואס ווערט קיין-
מאל ניט נפסד⁶⁹, און אויף דעם
שטייט⁷⁰ „יחי מתיד“ און ניט „יברא י",
ווייל דער אופן התחי' וועט זיין ניט
דורך באשאפן אינגאנצן א נייעם גוף,
נאָר דער גוף⁷¹ וועט נבנה ווערן פון
דעם „עצם לזו“. ב) ווי עס שטייט אין
פדר"א⁷²: „איני משתייר מן הגוף אלא
כמלא תרוד רקב והוא מתערב בעפר
הארץ כשאר שהוא מתערב בעיסה כו".

טומאת מת (פון קודם התחי') איז דא
ניטא, וואָרומ לגבי דעם זאגט מען „פנים
חדשות באו לכאן“, ס'איז אָבער דא דער
דין פון טומאת מגע, וויבאלד ס'איז
געבליבן א געוויסע מציאות פון פריער,
וואָס פון דעם איז ער „צר“ דעם גוף
(ע"ד ווי דער צווייטער פאל פון דער
משנה אין כלים).

מיט דעם וואָס דבי ר' ישמעאל פאָר-
גלייכן עס צו „כלי זכוכית... שנשברו“,
איז די כוונה אז עס האָט כלל ניט קיין
שייכות צו דער פריערדיקער מציאות⁶⁴,
וואָרומ ביי כלי זכוכית, איז דער דין⁶⁵,
אז דורך „נשברו“ ווערן זיי אויס כלי און
אויב זיי זיינען געווען טמא ווערן זיי
טהור לגמרי. עדיז בתחיית המתים, אז
די תחי' איז באופן ווי מ'מאכט א נייע
כלי פון כלי זכוכית שנשברו, וואָס האָבן
קיין שייכות ניט צו זייער ערשטער
מציאות, ובמילא איז אויף דער נייער
מציאות פון גוף ניט שייך קיין טומאה
מצד מגע במת (ווי דער לעצטער פאל
אין דער משנה ביי טומאת מדרס) און
דעמאלט איז „אין צריכין“ הזהה.

און עפ"י יובן וואָס ריב"ח האָט זיי
געענטפערט: „לכשיחיו נחכם להן“ —
בשעת עס וועט זיין תחיית המתים
דעמאלט וועט מען וויסן ווי דער אופן
התחי' וועט זיין ובמילא וועט קלאָר
ווערן דער דין.

יב. „איכא דאמרי לכשיבוא משה
רבינו עמהם“, לויטן „איכא דאמרי“ איז
די שאלה ניט געווען אויף כללות תחיית
המתים דלעתיד — ווייל ריב"ח האָלט
דאָך אז זייער תחי' וועט זיין דורך בונה

66 ב"ר פכ"ח, ג. ושי"נ. ולכן דוחק לפרש
כבחת"ס שם ששאלתם היתה אם תשאר עצם נסכיו
כו'.

67 סנהדרין קח, א במשנה. שם קל, ב.

68 ב"ב עג, סעי'ב. תודיה ודמו שם.

69 ב"ר הגי'ל. ויקיר רפ"ח. תודיה והא (ביק
טז, ב). זח"א סט, א. קבו, סע"א (מהנ"ע). קלו, א
(מהנ"ע). זח"ב כח, ב.

70 ישע"י כו, יט.

71 זח"ב שם.

72 וראה ב"ר רפצ"ה. זח"א קטו, א (מהנ"ע).

קבו, א (מהנ"ע). קל, סעי'ב. רג, ב. זח"ג צא, א. רטז,
רע"ב (רע"מ).

73 פליד. וראה זח"ג קסט, סע"א ואל"ך. אבל
להעיר שבאבקת רוכל ובעבוה"ק (נסמן בתשובות
וביאורים (קה"ת, תשל"ד) ס"א"י בהערה 22) פ"י
דהיינו הך דעצם לזו. וראה זח"א ק"ג, א (מהנ"ע).

(*) אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' עו.
המול.

64 ראה פרש"י ד"ה יש להם תקנה. צפע"נ

סנהדרין שם.

65 כלים פ"ב מ"א. שבת טז, א.

יג. און אויף דעם האָט ער זיי געענטפערט „לכשיבוא משה רבינו עמהם“ — און די הסברה בזה: עס שטייט אין תנחומא בפרשתנו ⁷⁹ „מלה"ד לרועה אחד שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית הצאן בקש הרועה ליכנס לפלטרין של מלך א"ל המלך יאמרו שאתה השבית הצאן אף כך א"ל הקב"ה למשה שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר עכשיו יאמרו אין למתי המדבר חלק לעוה"ב אלא תהי' בצרן ותבא עמהם" ⁸⁰.

פון דעם איז פאָרשטאַנדיק אַז הייט משה רבינו איז געווען רוען של ישראל, ווי זיי (דער דור המדבר) זיינען נשמות בגופים [וואָס דעריבער איז דורך משה רבינו געווען נישט נאָר די השפעות רוחניות, ווי נתינת התורה (וואָס אויך דאָס איז געגעבן געוואָרן צו נשמות בגופים דוקא), נאָר אויך די השפעות גשמיות — ווי מן, און אויך בארה של מרים וענני הכבוד חזרו בזכותו של משה ⁸¹], וועט ער אויך לעת"ל זיך דאַרפן אומקערן מיטן דור המדבר, נשמות ווי זיי זיינען בגופים דוקא.

און דאָס האָט ריב"ח געענטפערט „לכשיבוא משה רבינו עמהם": אַז משה רבינו יבוא „עמהם", וואָס דערפון וועט זיין מוכח אַז יש להם חלק לעוה"ב ווי משה, הייסט עס אַז די תחי' וועט זיין פון מציאות גוף הראשון (עצם לזו), ובמילא וועלן זיי דאָך דאָן דאַרפן האָבן הזאה [און אויב משה רבינו וועט מיט זיי נישט קומען, איז דאָך דאָס דערפאַר וואָס

ועפ"ז י"ל, אַז דאָס וואָס ר"ע זאָגט, אַז דער דור המדבר „אין להם חלק לעוה"ב", איז דער מכוון אַז פון זיי (זייערע גופים) וועט נישט בלייבן קיין מציאות וואָס וועט אויפגעלעבט ווערן לעולם הבא, ווייל אויך זייער „עצם לזו" ווערט נפסד ⁷⁴; אָבער נאָכדעם ווי זיי וועלן ווערן „תרוד רב" ⁷⁵ וועלן אויך זיי אויפשטיין צו תחיית המתים.

און אין דעם גופא איז באַשטאַנען די דריטע שאלה: ווי וועט זיין דער אופן התחי' פון די מתי מדבר — צי אין אַן אופן אַז פון מציאות הגוף וועט בלייבן עכ"פּ דער עצם לזו, און דערפאַר „צריכין הזאה", וואָרום עצם כשעורה איז מטמא במגע ⁷⁶ און זיי זיינען טמא מחמת נגיעה בגופם עצמם: אויב אָבער עס וועט בלייבן נאָר „תרוד רב" — דעמאָלט איז „אין צריכין" הזאה, ווייל תרוד רב איז נישט מטמא במגע, נאָר באהל ⁷⁷; און אפילו באהל זיינען דאָ כמה תנאים ווען ער איז מטמא: „שיקבר" ⁷⁸ ערום בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהו' ויהי כולו שלם.

(74) וע"ד דור המבול בב"ר הנ"ל הערה 66.

(75) ועפ"ז (דמשניא בפרדרא „תרוד רב" ס"ל בדעשה מציאות חדשה ופליג על הנ"ל דנשאר עצם לזו) יומתק מה שמשיך בפרדרא שם, ומעלה את כל הגוף בלא מום ולא ככסנהדרין צא, ב. מקומות שבהערה 72.

(76) אהלות פ"ב מ"ג. רמב"ם פ"ג מהלכות טומאת מת ה"ב. ופשוטא אח"ל שנשאר יותר מזה.

(77) אהלות שם מ"א (וראה חולין קכה, ב). רמב"ם שם ה"ג. וראה תוס' רעקא אהלות שם. ואף שזה שאינו מטמא במגע הוא לפי שא"א ליגע בכולו שהרי אינו גוף אחד (כבחולין) שם ופרש"י, רמב"ם שם פ"ב (היא) משא"כ בגדוד דהוי כולו מחובר ביחד בגוף האדם, הרי (נוסף על המבואר לקמן שיש בזה תנאים) זה מפורר בכל הגוף, ופשוטא דא"א לומר דהוי מגע בכולו, וראה אהלות שם מ"ב וברמב"ם שם „ואפילו גבלו במים אינו חבור".

(78) רמב"ם שם פ"ג ה"ד (מנדה כז, ב. ושי"ן).

(79) יוד.

(80) ראה זח"א פ"ג, ב (מהנ"ע). זח"ב קנו, סע"א.

וראה זח"א קסה, ב. ועוד.

(81) תענית ט, א.

במת": אויך דא איז די הדגשה „נוגע במת" (ע"ד ווי אין דעם פריערדיקן לימוד „נוגע במת טמא ואין מת עצמו טמא") ניט אין דעם לשון „מת" מצ"ע, וכנ"ל.

טו. דאס איז אויך די הסברה אין דעם וואס אין דער דריטער שאלה האבן זיי געפרעגט „מתים לעת"ל צריכין הזאה שלישי ושביעי או אין צריכין, און זיי האבן ניט געפרעגט אט די שאלה וועגן הז' בא „בן שונמית" גופא „דאיירו ב"י" 84 — ווארום די שאלה בנוגע להזאה איז דאך געווען מחמת דעם וואס נגעו בעצמם ניט אלס טומאת מת עצמו (כנ"ל בארובה), און דער חשש מצד נגיעה בעצמו איז שייך נאר ביי „מתים לע"ל" מצד דער נגיעה פונעם חי בעצמו (אינעם חלק הנשאר פון גוף המת): משא"כ בא בן השונמית איז „פשיטא ל' דלא בעי הזאה" (כלשון התוספות) 85, ווארום דער גוף פון בן שונמית איז ניט נשתנה געווארן 86 און

אין להם חלק לעוה"ב און די תחי' וועט זיין פון תרודו רקב — דעמאלט איז „אין צריכין" הזאה].

יד. עפ"י יש לבאר אויך דעם חידוש אין דברי הילקוט בפשטות: דער ערשטער לימוד „נוגע במת טמא אין מת עצמו טמא" איז (בעיקר) מחדש דעם עצם ענין, אז מת עצמו איז ניט טמא, און ער איז מטמא אנדערע נאר מגוה"כ, כנ"ל. און פון דעם איז במילא מובן אז ביי א חי איז ניטא קיין ארט ער זאל מטמא זיין מצד גוה"כ.

דערנאך קומט דער לימוד וחידוש אז „נוגע במת טמא ואין בנה של שונמית טמא", וואס דא איז ניט דער אויפטו אז ער איז ניט מטמא אנדערע לאחר שחי, אזוי ווי א מת (דאס ווייס מען פון פריער, כנ"ל). נאר אז ער אליין איז ניט טמא געווארן מחמת דער נגיעה אין זיין גוף 82 בשעת התחי' 83.

וואס לויט דעם איז מובן בפשטות וואס מען לערנט דאס אפ פון „נוגע

(84) ככתוביה מתים נדה ע, סעי"ב.

(85) אבל באהבת ציון וחת"ס שם דבבן השונמית פשיטא להו דבעי הזאה מחמת נוגע בעצמו (וכ"כ בחדא"ג כאן לפירושו שבעי הזאה אם כבר נטמא בחיים במת), והרי"ז דלא כמ"ש בספ"י וילקוט הנ"ל דהי' טהור. ובמאירי לנדה כ' דשאלתם אם בעי הזאה הי' על כל המתים הן בן השונמית כו'.

(86) אבל אין לומר שכיון שעומד לחיות הו"ל כחי גם בשעת מיתתו, וכמ"ש בפי' נרבוני למר"ן שם (הובא באברבנאל שם) ולא הי' טמא מעולם, וכ"כ בדברי שאול (יוסף דעת) י"ד (ס"י שעג, ס"ה), ומוס"ף, וגם בבן השונמית אם הי' יודע אדם כבדור שיחי' לא הי' מטמא וז"ב כשמש"י.

דהרי מפורש בספרי זוטא דחזרו ונגעו בו טמאוהו הם, ולא אמרינן דאף אחיל שכשנגעו בו

(82) ראה עדי"ז גם בסדרי טהרות כלים (רנ), ב. ד"ה אבל). אלא שח' הפי' בספ"י דהנפק"מ מזה שאין מת עצמו טמא" הוא בזה שאין בנה של שונמית טמא, וגם מטעם אחר דלקמן בפנים.

(83) וכן מוכח מהמשך הלשון בספ"י וילקוט „וכשחי הי' טהור לקודש" דלכאורה למאי נפק"מ (הרי בא לומר דאף „כשמת כל שחי עמו בבית טמא הי' טומאת שבעה" הי' „כשחי" אינו טמא וחזרו ונגעו בו טמאוהו הם)? אלא שבא להדגיש ד„כשחי הי' טהור (לגמרי' לקודש", היינו שאין עליו טומאה של נוגע במת דטמא לקודש.

ועיי' בסדרי טהרות שם דמפרש ההמשך בספ"י „הרי זה אומר כו' (לא כבזית רענן שם): הרי זה אומר לאלו הכלים מטמא דהיינו הוא עצמו לא טמאני שלא נטמא ממגע עצמו כו'. ולכאורה משמע כן מזה „שהרי זה אומר מטמא כו' א"י אחר שכתב „חזרו ונגעו בו טמאוהו הם" דלפי פשוטו אינו שייך לזה.

(*) וראה מאירי נדה כאן דיש מפרשים דהשאלה בבן השונמית היא אם טימא במיתתו. ודוחה הפי'. ועדי"ז באברבנאל שם. וראה לעיל שוה"ג להערה 20.

הנ"ל, אז ביי בן שונמית איז נפשו לא שבה אליו, און היות ס'איז א נייער חיות איז עס דאך במילא א נייע מציאות. ובמילא איז דא נישט שייך קיין טומאת מגע במת מצד נוגע בעצמו.⁸⁷

טז. עוד י"ל (עכ"פ בקיצור) — ועפ"י יומתק וואס פאר אנשי אלכסנדר דריא דוקא⁸⁸ איז געווען נוגע דעם פתרון פון די דריי שאלות. ובהקדים:

אלכסנדריא איז דאך א שטאט במצרים אויף וועלכע עס שטייט לא תוסיפון לשוב⁸⁹ כו'. ואלכסנדריאה בכלל האיסור⁹⁰.

ו"ל אז זייער סברא איז געווען: לכתחילה איז מען אהין געקומען אויף צייטווייליג שלא ע"מ, להשתקע שם, און כאטש דערנאך נשתקעו ולא יצאו משם — אין אזלינן בתר המצב אין אנהייבס⁹¹, און לביורו הדבר האבן זיי געפרעגט די דריי שאלות: אשת לוט — כאטש אפילו סופה, נציב מלח, אבער תחלתה איז דאך אדם ומהי תשתמא; עכ"פ בן שונמית — וואס ס'איז דער זעלבער גוף; עכ"פ בתחלה"מ — וואס איז אויך די זעלבע נשמה, כנ"ל — יצרכו הזאת — וויבאלד אז בתחלה נולדו מיט דעם ציווי אז: אדם כי ימות

איז געבליבן אין דעם זעלבן אופן וציור כל הזמן⁸⁷.

ו"ל בסגנון אחר: ביי בן שונמית איז די תחי' געווען (ניט אין אן אופן ווי די מתים לע"ל, וואו מ'קען זאגן אז דער (חלק ה)גוף איז נתתקן ונבנה געווארן, נאר) אין אן אופן פון התהפכות און א מציאות חדשה — א מציאות חי אנשטאט מציאות מת⁸⁸ (ובפרט מטעם

במיתתו נחשבו טמאים הרי לאחר שהחי מוכח דלא נחשב כמת ואיגליא מילתא למפרע דלא היו טמאים. וראה הגהות הרד"ל לפרד"א פליג אות ד.

87 בשו"ת חת"ס שם דבן שונמית טמא ד.בשעת שהחייהו נגע בעצמו במותו. ועי' כיוצא בזה משנה א' פ"ג דטהרות קרשו הרי אלו שנים דבשעת שנקרשו ויצאו מטומאת משקה מ"מ ה"ל כאוכל שנגעו במשקה. אבל שם הפ"ה דהוי נגיעה כפשוטה דכל משהו שנקרש איטמא מן המשקה שבצדו (משנה אחרונה טהרות שם). וכבסיום המשנה. יותר מכביצה טמא שכיון שיצא טפה ראשונה נטמאת ע"י נגיעתה (ראה מפרשים שם). וראה עד"ן (ועי' הנ"ל בפנים) ערוך לגר בנדה כאן [ולהעיר מדין סדין שהוא טמא מדרס ועשו וילון (כלים פכ"ז מ"ט) דלדעת ר"י כיון שנשתנה טהור לגמרי (ראה פיה"מ להרמב"ם. רע"ב שם. רמב"ם הלכות כלים פכ"ג ה"י. וראה רע"ב טהרות שם בחזרו ונמחו כביצה מכוון טהור, ופרחה טמאתו כשנשתנו] פ"ה הרא"ש שם). וגם לדעת הת"ק שנשאר טמא מגע מדרס, יש לחלק בנוד"ד דשם הוי הסדין טמא בעצמו. משא"כ כאן בבן שונמית כיון דאין מת עצמו טמא, ורק שמטמא אחרים אי"כ כשהי' פקע זה. וראה סדרי טהרות שם]. ולהעיר מלקח טוב להר"י ענגיל כלל יד.

88 ההסברה בזה י"ל: במתים לעת"ל מוכרח הדבר שיחיו אז (והרי תחלה"מ הוא עיקר באמונה) והיינו דמצד הגוף יש בו כוונה וכו' שיחי, וזהו סדר שכולו בהגוף (ולהעיר מאבות ספ"ד. הילודים למות והמתים לחיות" וראה סנהדרין (צא, א): "זלא הוה חיית דהוה חיי לא כיש", ואי"כ נמצא דגוף החי יש לו שייכות והמשך לגוף המת, משא"כ בבן הצרפית ובן שונמית שהתחי' ה' שלא ע"פ סדר המוכרח בגוף זה, כ"א בדרך חידוש ונס, דמצד עצמן הוי מתים, הרי נמצא דגוף אין לו שייכות והמשך לגוף המת. ואין כאן נגיעה בעצמו.

89 לכא' עדיין צ"ע מדוע, כשהי' ה' טהור" ודוקא, חזרו ונגעו בו טמאווה, ולא נטמא מצד אהל המת כמו "כל שהי' עמו בבית". ומה מוכח דמת עצמו לא שייך שיתמא עוד גם לדעת הספ"י דאין מת עצמו טמא. ראה סדרי טהרות שם.

90 בס' חלק יעקב (להרב אביגדור. נ"י תשי"ו) עמד ע"ז. — ותייך — בנוגע לכל השאלות — באופן אחר.

91 שופטים יז, טז.

92 רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ז (מסכתא נא, ב).

93 ראה רדב"ז (שם ה"ג) — דייל דגם למסקנא רק איסורא בעלמא הוא באופן זה.

וואָס בשעת די תחי' איז ע"י אור תורה
וטל תורה⁹⁷, איז דאָס גופא מטהר
בשעת התחי'⁹⁸.

(משיחת כ"ד טבת תשי"א)

— הנוגע בו דארף זיין והזה ביום
השלישי וביום השביעי.

יז. והנה „כל ישראל יש להם חלק
לעוה"ב" ⁹⁴ — אַלע וועלן אויפשטיין
נשמות בגופים, אעפ"כ י"ל אַז דורך עסק
התורה בזמן הזה וועט מען ניט דארפן
אַנקומען צו הזאה לעת"ל, הגם אַז ביי
יעדן איינעם בלייבט דער עצם לויז —
ווייל, ווי רז"ל זאָגן ⁹⁵, „כל המשתמש
באור תורה אור תורה מחייהו" (אדער
ווי דער לשון „טל תורה מחייהו" ⁹⁶),

(94) סנה' צ, א.

(95) כתובות קיא, ב.

(96) י"ש ישע"י כו, יט. תניא ספליז. וראה לקו"ש
ח"א ע' 193 בהערה.

(97) ולהעיר מוח"א קעה, ב. קפב, רע"א. ובכ"מ.
(98) ראה זח"ג מט, א. ובלקו"ת האזינו עג, ג.
שהטל דתחיית המתים הוא למעלה משיורי טלא
דבדולחא שמטהר טומאת מת דזהר שם. וראה
המשך וככה תרל"ז פס"ח. ועוד.
ולהעיר גם ממרו"ל (סנהדרין לט, א) עיקר
טבילותא בנורא. ועל תורה נאמר (ירמ' כג, כט)
„הלא כה דברי כאש", ואינו מקבל טומאה (ברכות
כב, א). וראה חגיגה בסופה „ת"ח שכל גופן אש".
ובארוכה לקו"ש חט"ז ע' 434 ואילך.

חוקת ג

אז דעם באר האט דער אויבערשטער צוריקגעקערט בזכות משה; ובמילא איז מסתבר, אז אויך די ענני כבוד חזרו בזכות משה — ווייל עס לייגט זיך נישט צו זאגן אז זכותו של משה האט גע- האלפן נאר פאר חזרת הבאר און נישט פארן אימקער פון די ענני כבוד.

לפ"ז איז אבער תמוה: בנוגע דעם באר דערציילט די תורה ווי אזוי ער איז צוריקגעקומען — אז „ולא ה' מים לעדה ויקהלו על משה גו' וירב העם גו'“, און דער אויבערשטער האט גע- זאגט משה' „קח את המטה גו'“ און די אידן האבן ווידער געהאט מים פון דעם סלע:

משא"כ בנוגע די ענני כבוד, ווערט נישט באוואונט — נישט אין חומש און נישט אפילו אין פירוש רש"י — ווי אזוי און ווען „חזרו“!

אויך דארף מען פארשטיין: כשם ווי דער ביטול הבאר נאך מיתת מרים האט גורם געווען צו „ויקהלו“ על משה גו' וירב העם גו'“, האט אויך דער סילוק ענני כבוד נאך מיתת אהרן לכאורה גע- דארפט ארויסרופן אן אויפגערועדערט- קייט ביי די בני — פארוואס געפינט מען נישט אז אידן זאלן האבן טענות אויף דעם וואס „נסתלקו ענני כבוד“¹⁰?

א. חז"ל זאגן, אז דער באר וואס האט באזארגט די אידן אין מדבר מיט וואסער איז געווען בזכות מרים, און דערפאר, איז גלייך נאך דער פטירה פון מרים — „ולא ה' מים לעדה“²; און די ענני כבוד זיינען געווען בזכות אהרן, און ווען „מת אהרן נסתלקו ענני כבוד“.

פונדעסטוועגן איז דער באר געווען אויך נאך פטירת מרים און די ענני כבוד נאך פטירת אהרן, ווייל דערנאך, ווי חז"ל זאגן, „חזרו שניהם בזכות משה“.

בהשקפה ראשונה זעט אויס, אז אויך רש"י בפירושו על התורה — לימוד פשוטו של מקרא — נעמט אן ווי דברי חז"ל הנ"ל:

אויפן פסוק: „ולא ה' מים לעדה“ איז רש"י מפרש „מכאן שכל מ' שנה ה' להם הבאר בזכות מרים“, און אויפן פסוק: „וישמע הכנעני“ ברענגט ער „שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד“; לאידך אבער געפינט מען, אז דער באר איז געווען אויך נאך פטירת מרים, ווי דערציילט ווייטער אין חומש³ (ביים נס פון „אשד הנחלים“), און ווי רש"י איז מפרש אויף „ומבמות הגיא . . בשדה מואב“⁶ — „כי שם מת משה ושמ בטלה הבאר“.

דערפון איז משמע, אז רש"י נעמט אן

(7) ראה שפ"ח שם. וראה רש"י שם, ית: חפרה שרים משה ואהרן (ראה במקומות שבהערה 1: וחזרה בזכות שניהם).

(8) ראה שפ"ח שם, טו: הנסמן לקמן הערה 37, 38.

(9) פרשתנו כ, ב ואילך.

(10) כי מה שחזרו לאחוריהם כו' לאחר מיתת אהרן (רש"י פרשתנו כא, ד. פינחס ועקב שם) הי'

(1) תענית ט, א. ספרי דברים פי' שה. מכילתא בשלח טז, לה. ועוד.

(2) פרשתנו כ, ב.

(3) פרשתנו כא, א. ועד"ז לפנ"ז כ, כט. לקמן פינחס כו, יג. מסעי לג, מ. עקב י, ו.

(4) כדאיתא בר"ה (ג. רע"א).

(5) רש"י פרשתנו כ, ייא. כא, טז ואילך ובפרש"י.

(6) שם, כ.